O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

БУХОРО МУСИҚА ФОЛЬКЛОРИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ

Халқаро илмий-амалий конференция

МАТЕРИАЛЛАРИ

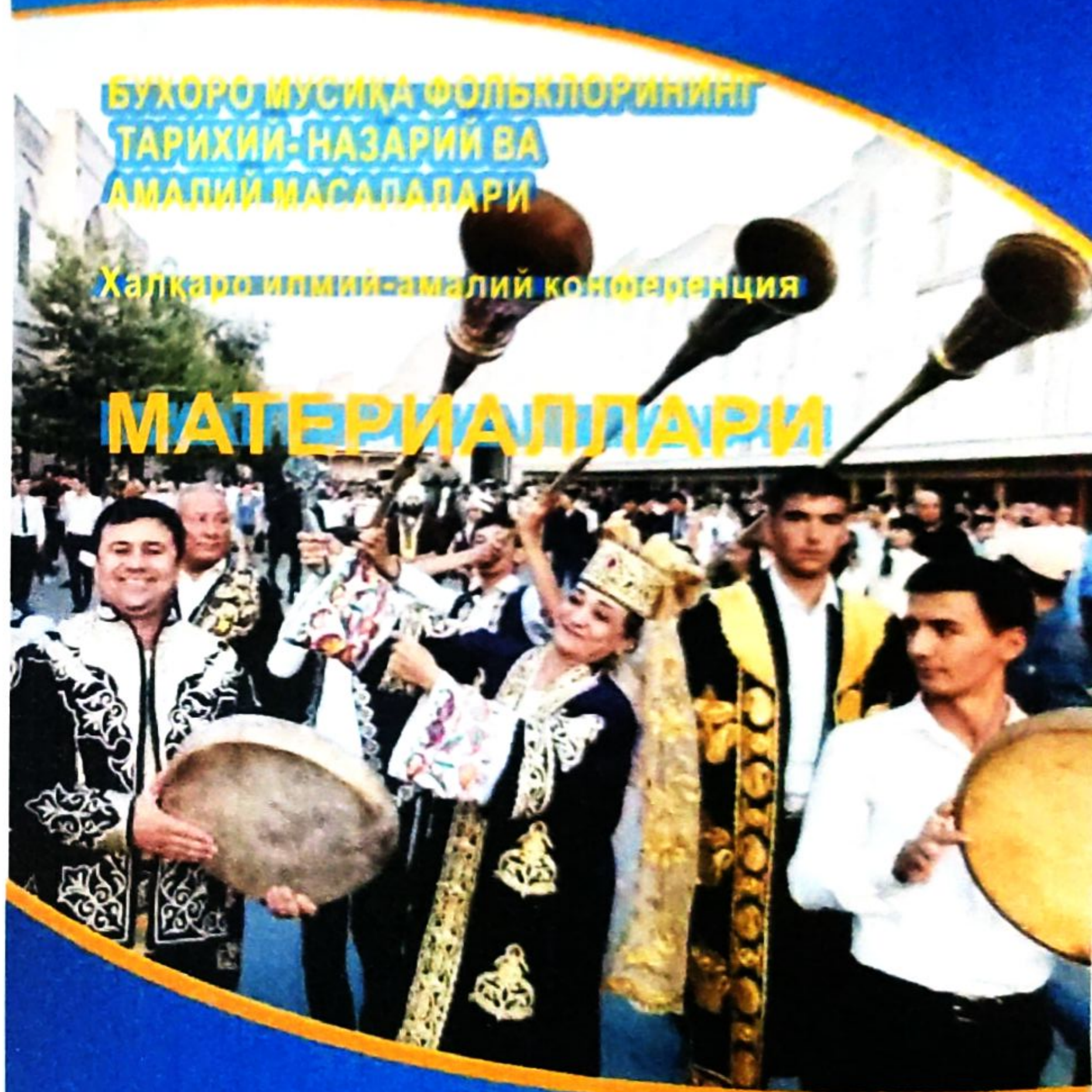

19-oktabr 2021-yil

21

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

МУСИҚА ТАЪЛИМИ КАФЕДРАСИ

БУХОРО МУСИҚА ФОЛЬКЛОРИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ

мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция

МАТЕРИАЛЛАРИ

19 октябрь

Бухоро - 2021

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февральдаги ПФ-4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори 31.05.2017й. ПҚ-3022 маданият ва санъат соҳасини янада ривожлантириш ва такомиллаштиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Халқаро бахшичилик санъати фестивалини ўтказиш тўғрисида"ги 2018 йил 1 ноябрдаги ПҚ-3990-сон қарорига мувофиқ **2021-йил “Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили”**га бағишланган 2021 йил 19 октябрь куни Бухоро давлат университетида **“Бухоро мусиқа фольклорининг тарихий- назарий ва амалий масалалари”** мавзусида илмий-назарий анжуман ўтказилмоқда.

Анжуманнинг мақсади-миллий, маданий ва маънавий меросимизни асраб-авайлаш ва бойитиш, ўзбек мусиқа фольклорини жумладан, Бухоро мавриги ва тароналарини янада ривожлантириш, ёшларнинг маънавий-ахлоқий ва маданий даражасини янада оширишни рағбатлантириш, миллий ва жаҳон маданиятининг энг яхши намуналари билан таништириш, ёшлар онги ва қалбида мустақиллик ғоясига, юқори маънавият ва инсонпарварлик анъаналарига садоқат туйғуларининг янада чуқур илдиз отиши, эстетик ва маданий эхтиёжларни таъминлашга йўналтирилган маданий-оммавий тадбирлар ўтказиш, ижодкор ёшларга ҳар томонлама кўмаклашиш, маънан етук, интеллектуал ривожланган ва юқори маданиятли шахсларни тарбиялаш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш ҳамда Республикада ушбу соҳада эришилган илмий натижаларни амалиётга татбиқ қилиш.

Масъул муҳаррир:

Б.Х.Мадримов – педагогика фанлари номзоди,
профессор.

Тақризчилар:

Б.Мустафоев – педагогика фанлари номзоди, доцент
А.Р.Ҳамроев – педагогика фанлари номзоди, доцент

Тўпламга киритилган мақола ва тезислар мазмуни, илмийлиги ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун муаллифлар масъулдирлар.

ИЛМИЙ АНЖУМАННИНГ ДАСТУРИЙ ҚЎМИТАСИ

1.	О.Х.Хамидов	-	Университет ректори, раис;
2.	О.С.Қаҳҳоров	-	Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, раис ўринбосари;
3.	С.С.Азимов	-	Санъатшунослик факультети декани, п.ф.ф.д. (PhD), доцент, аъзо;
4.	Т.И.Ражабов	-	Мусиқа таълими кафедраси мудири, п.ф.ф.д. (PhD) доцент, аъзо;
5.	Б.Х.Мадримов	-	Мусиқа таълими кафедраси профессори, п.фн., аъзо
6.	С.Д.Дўстов	-	Мусиқа таълими кафедраси профессори, п.ф.н., аъзо;
7.	Д.Ю.Рузиев	-	Мусиқа таълими кафедраси ўқитувчиси п.ф.н. доцент, аъзо;
8	У.М.Миршаев	-	Мусиқа таълими кафедраси ўқитувчиси, котиб;

ИЛМИЙ АНЖУМАННИНГ ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТАСИ

1.	О.С. Қаҳҳоров	-	Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, раис;
2.	С.С.Азимов	-	Санъатшунослик факультети декани, раис ўринбосари;
3.	Т.И.Ражабов	-	Мусиқа таълими кафедраси мудири, п.ф.ф.д. (PhD) аъзо;
4.	Б.Х.Мадримов	-	Мусиқа таълими кафедраси профессори, п.фн., аъзо
5.	Ф.Г.Нуруллаев	-	Мусиқа таълими кафедраси доценти, аъзо
6.	И.А.Қўшаев	-	Мусиқа таълими кафедраси аъзо катта ўқитувчиси,
7.	У.М.Миршаев	-	Мусиқа таълими кафедраси ўқитувчиси, котиб
8.	Т.Дж.Мухамедов	-	Мусиқа таълими кафедраси ўқитувчиси, аъзо

materiallari ta'lim mazmunini tashkil etadi. Ularni tinglash va kuylash faoliyatlari vositasida o'rganish bilan birga, cholg'uchilik, musiqali harakatlar hamda ijodkorlik faoliyatlari bilan ham har tomonlama o'zlashtirish va musiqiy tavsiflarini ushbu faoliyatlar vositasida ifodalash imkoniyatlari yaratiladi. Chorak mavzusidan kelib chiqib, asarning musiqaviy tuzilishi, xarakteri, ifoda vositalari, hayotdagi o'rni jihatidan o'rganib boriladi.

Xulosa qilib aytganda musiqaning tuzilishiga doir o'rganiladigan yangi atamalar (ijro sur'ati, xarakteri, ifoda vositalari, ijrochilari, cholg'u asboblari turlari, bastakorlari va boshq.) o'rganilib keyingi darslarda qo'llanilib boriladi. O'rganilgan asar yil davomida vaqti-vaqti bilan tinglanadi. Shuni ham hisobga olish joizki, olti-etti yoshli bolalarning diqqat-e'tibori hali barqaror darajada emasligi tufayli ular faqat qisqa muddatli asarni to'laligicha idrok etadilar. Shuning uchun dastur va qo'llanma mazmuni kichik pesa va ixcham kuy-qo'shiqlardan boshlanadi. O'qituvchining vazifasi o'quvchilarga musiqani diqqat va mehr bilan tinglasalargina uni aniq idrok etish mumkinligini tushuntirish va bolalarda musiqa shinavandaligini tarbiyalab borishdan iboratdir.

Adabiyotlar

1. Begmatov S., Mamerov Q., Mansurov A, Karimova D., "Musiqa 6 sinf uchun darslik" G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2004 yil.
2. Ibrohimov O., Sadirov I. "Musiqa 7-sinf uchun darslik" 3 nashri G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2004 yil.
3. Nurmatov X., Norxo'jayev N "Musiqa alifbosi" 1-sinf uchun darslik. T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2008 yil.
20. Nurmatov X., Norxo'jayev N "Musiqa alifbosi" 2-sinf uchun darslik. T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2008 yil.
21. Nurmatov X., Norxo'jayev N "Musiqa alifbosi" 3-sinf uchun darslik. T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2008 yil.
22. Nurmatov X., Norxo'jayev N "Musiqa alifbosi" 4-sinf uchun darslik. T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2008 yil.

UMUM TA'LIM MAKTABLARIDA "MUSIQA MADANIYATI DARSLARI"NING MOHIYATI

Gulov Sadritdin Niyozovich

BuxDU Musiqa ta'limi kafedrasi o'qituvchisi

ANNOTATSIYA: Musiqa darslarining samaradorli bo'lishi ko'p jihatdan o'qituvchining bilim saviyasi, milliy dunyoqarashi, xalq qo'shiq va kuylarini nechog'lik ezozlashi, ularni badiiy yetuk tarzda ijro eta olishi va umuman, kasb mahorati va madaniyatiga bog'liqdir. O'rta umum ta'lim maktablarining barcha o'quv fanlari bo'yicha darsliklar yaratildi. Shu jumladan, 1-7-sinflari uchun musiqa darsliklari ham ishlab chiqildi. Bular 1-7 sinf uchun "Musiqa" darsliklari, u darsliklardagi o'quv materiallar o'quvchilarni ma'naviy-ahloqiy, ruhiy kamol toptirishga xizmat qiladi. O'rta umum ta'lim maktablarida amalga oshirilayotgan "Musiqa darslari"ning mohiyatini o'rganish natijasida asosiy urg'u o'zbek xalq ijodiyotiga berilishi zarur degan xulosaga keldik. Chunki xalqimizning milliy kuy-qo'shiqlari zamirida yoshlarni mardlikka,

halollikka va poklikka chorlovchi hamda ma'naviy qadriyatlarga hurmat hissini uyg'otuvchi oliyjanob tuyg'ular mujassam etilgandir. Albatta, bu kabi ijodiy va masuliyatli vazifalarni amalga oshirish uchun, eng avvalo, xalq musiqa ijodini yaxshi bilimdoni bo'lgan malakali mutaxassislar bo'lmog'i lozim.

Kalit so'zlar: Alpomish, Kuntug'mish, Oshiq G'arib va Shohsanam, madaniyat, shaxs, jarayon, me'yor, to'plam, folklor, tinglovchi, tarannum, mustaxkam.

Bizning nazarimizda, Respublikamiz maktablari uchun chop etilgan darsliklar muayyan bir tizim asosida yaratilgan bo'lib, xalq musiqiy an'analariga tayangan, betakror bir tizimga solingan. Xususan, xalq qahramoni Alpomishning o'zbekiston teleradio kompaniyasi tomonidan baxshilar ijrosidagi "Alpomish" dostoni to'liq matni eshittirilishi, xalq og'zaki ijodiyoti, folklorlarning salmoqli qismini tashkil etuvchi yana o'nlab dostonlar baxshilarimiz tomonidan kuylanib kelinmoqda. Xalqimizni asrlar davomida maftun qilib kelgan bu asarlar: "Go'ro'g'li", "Kuntug'mish", "Alpomish", "Oshiq G'arib va Shohsanam" kabi o'nlab dostonlar yosh avlodni tarbiyalashning bosh mezoni, ma'naviy-ahloqiy tarbiya'ning asl sarchashmasiga aylanmog'da.

I-sinf.

1. "Chittigul". O'zbek xalq qo'shig'i.
2. "Oq terakmi, ko'k terak". O'zbek xalq bolalar qo'shig'i.
3. "Osmondagi oy". O'zbek xalq aytishuvi.
4. "Choriy chambar". O'zbek xalq aytishuvi.

II-sinf.

1. "Olatoy" O'zbek xalq bolalar aytishuvi.
2. "Yomg'ir yog'aloq". O'zbek xalq qo'shig'i.
3. "Boychechak" O'zbek xalq qo'shig'i.
4. "Laylak keldi". O'zbek xalq bolalar o'yini.

III-sinf.

1. "Lola". O'zbek xalq qo'shig'i.
2. "Quyon". O'zbek xalq bolalar qo'shig'i.
3. "Buxorcha II". O'zbek xalq qo'shig'i.
4. "Poyezingni yurg'izgin". O'zbek xalq qo'shig'i.

IV-sinf.

1. "Fabrika". O'zbek xalq qo'shig'i.
2. "Ramazon". O'zbek xalq qo'shig'i.
3. "Alla". O'zbek xalq qo'shig'i.
4. "Sustxotin". O'zbek xalq qo'shig'i.

V-sinf.

1. "Qizlar to'y xori" – "Bo'ron" operasidan S.Vasilyenko va M.Ashrafiy musiqasi.
2. "Ovozing seni". "Oshiq G'arib va Shohsanam" dostonidan.
3. "Arg'amchi-gilamchi". O'zbek xalq qo'shig'i.
4. "Oymomo va Gulnora" – "Yoriltosh" bolalar operasi. S.Boboyev musiqasi.

VI-sinf.

1. "Dangasa". O'zbek xalq qo'shig'i.
2. "Yumalab-yumalab". O'zbek xalq qo'shig'i.
3. "Hoy bola". O'zbek xalq qo'shig'i va musiqasi.
4. "Sumalak". O'zbek xalq qo'shig'i va musiqasi.

VII-sinf.

1. "Daryo toshqin". O'zbek xalq qo'shig'i.
2. "O'zbekiston diyorim". O'zbek xalq qo'shig'i.
3. "Hakkalabon". O'zbek xalq qo'shig'i.
4. "Halinchak". O'zbek xalq qo'shig'i.

O'zbek xalq qo'shiqlari mazkur xalqning boy tajribasi, hayot va turmush tarzi ifodalaydi.Uning mazmunida xalqimizning milliy ruhiyati, oliy insoniy fazilatlari va badiiy-falsafiy ma'naviyati yorqin ifodasini topgan. Bu buyuk madaniy qadriyatlar xalqning ma'naviy kamolati uchun bebaho omil bo'lib xizmat qiladi. Ammo bugungi kunga qadar bolalar xalq qo'shiqlari musiqa dasturlari va darsliklaridan yetarlicha o'rin olmagan. Uzoq o'tmishda san'atining namunasi bo'lgan qo'shiqlar uni yaratuvchilar va ijro etuvchilarning mehnat faoliyati - ovchilik, chorvachilik, dehqonchilik, hunarmandchilik ishlari xalq Amaliy san'ati - kulolchilik va boshqa san'atlar bilan bevosita aloqada bo'lib, Ayni chog'da mehnatkash ommaning qadimiy urf odatlari, xilma - xil marosimlari va e'diqodlari negizida yashab kelgan. Shunday qilib dunyoni badiiy va estetik did bilan faxmlay olish, badiiy so'z taraqqiyoti folklorining dastlabki janrlarini yuzaga keltirdi. Folklor professional san'atdan tarixan avval vujudga kelib, uning muayyan shakli olib rivojlanishda asosiy manba rolini o'ynaydi.

Adabiyotlar

1. Shoira Umrzoqovna Norova MUSIQA MADANIYATI DARSLARINING XUSUSIYATI VA TUZILISHI // Sciyentific progress. 2021. №5.

2. 1.M. Alaviya. O'zbek xalq qo'shiqlari.-T.O'zRFA nashriyoti 1959

3. D.Rajabov.T.Rajabov Xalq qo'shigi va musiqa ijrochiligi Ilmiy risola.Toshkent Navro'z nashriyoti 2018

4. Q.Usmonov "Boshlang'ich rubob darsligi". T. "O'qituvchi" – 1975.

5.O.Kamolxo'jayev, A.Leviyev "Doira darsligi", T. "O'qituvchi" – 1985. 3-5 betlar.

6.A.Ilyosov "Dutor o'rgatish kitobi" T."O'qituvchi" – 1986. 16-20 betlar

7.R.X.Xo'jayev "Havaskorlik xalq cholg'u asboblari ansambillari tuzish" T. "O'qituvchi" – 1986.

8.A.X.Leviyev "Musiqa ta'limining ayrim vazifalari", "Xalq ta'limi" (oldingi "Sovet maktabi") jurnali. 1976 yil. 2-son.

УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА ХАЛҚ ҚЎШИҚЛАРИНИНГ ТАРБИЯВИЙ АҲАМИЯТИ

Ибодова Севарабону Тўхтасин қизи
БухДУ Ахборот технологиялари факультети
3-боскич талабаси.

Аннотация

Мақолада умумий ўрта таълим мактабларида ўтиладиган мусиқа маданияти дарсларида халқ қўшиқлари уларни ижро услубларидан фойдаланиш ва бу қўшиқлар орқали болаларни она ватани униг қўшиқларига бўлган мехрини ортириш ва унинг тахлили.

Калит сўзлар, Куй, қўшиқ, ижро халқ ижоди, болалар фолклори ижроси, махаллий услуб, таълим тарбия, тахлил.

балетном пространстве	
С. В. Богдан. Смехотерапия как универсальная технология социально-культурной деятельности в воспитании базовой культуры подростков	73
Аксёнова М. В., Тарасова Ю. Б. Образовательные программы русской православной церкви как средство сохранения традиционной культуры России	79
Д.Реймов. Эмпатия как условие организации процесса обучения игре на скрипке в младшей возрастной группе	82
O'rinov A.A. Musiqiy faoliyatlarning badiiy-estetik xususiyatlari	85
Муродов М.Қ. Ёшларни маънавий-ахлоқий тарбиялашда бўлажак мусика ўқитувчиларининг вазифалари	88
Qayumov I.F. Yoshlar ma'naviy salohiyatini yuksalib borishida san'atning tutgan o'rni	91
Umurova M.Yo. O'yin bola tarbiyasining muhim vositasi	93
Shamsiyev Sh.I Iqtidorli o'quvchilarning musiqiy ijodkorlik faoliyati	96
Ҳомидов Ҳ.К. Талабаларда ватанга садоқат ғоясини шакллантиришнинг асосий мезонлари	98
Д.З.Ражабов. Халқ қўшиқларида композиция муаммоси	101
Моянов Ықласбай Жийенбаевич. Қорақалпоқ фольклор санъатининг ёшлар маънавий -ахлоқий тарбиясига таъсири	103
Raximov Abdurasul Ravshan o'g'li. XIX asr oxiri XX asr boshlarida Buxoroda musiqa va qo'shiqchilik san'ati	106
X.Axrorov. Bolalar tafakkurini rivojlantirishda musiqa fanining o'rni	107
Бобуршох Нуруллаев. Ўзбек халқ қўшиқлари – бадиий тушунчани ўстирувчи восита	110
Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев, С.Б. Саидий. Узлуксиз таълим тизимида Бухоро фольклор қўшиқларини ўргатишнинг ўрни ва аҳамияти	112
Munisa Uzakova. Adabiyot va musiqa fanlarini o'qitishda integratsiya	117

4-ШЎЪБА. ЎЗБЕК ХАЛҚ ҚЎШИҚЛАРИ - ХАЛҚИМИЗНИНГ БЕҚИЁС МАЪНАВИЙ МЕРОСИ

Norova Sh.U. Xalq musiqa ijodini o'rganishda xalq qo'shiqlarining o'rni	120
Qo'shayev I.A O'zbek xalq musiqa ijodi	122
Qurbonov J.J. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning qo'shiq aytish malakalarini ostirish	123
Karimov O.I. Xalq cholg'ularida o'qitish uslubiyoti	125
Raxmatova M.O. O'zbek xalq qo'shiqlarini o'rganishda hofizlik san'ati	127
Ramazonova O'.X. An'anaviy xonandalik ijrochiligida ovoz tanlash va tarbiyalash	129
Rahmonova I.M. O'quvchilarda estetik didni tarbiyalashda qo'shiqlarning o'rni	131
Gulov Sadritdin Niyozovich. Umumta'lim maktablarida "musiqa madaniyati darslari"ning mohiyati	133
Ибодова Севарабону. Умумий ўрта таълим мактабларида халқ қўшиқларининг тарбиявий аҳамияти	135
Ibodov O'.R. Musiqa madaniyati darslarida xalq qo'shiqlaridan foydalanish	139
Axrorov X.X. Shaxsni tarbiyalash va shakllantirishda musiqaning o'rni	141
Давлатназар Юсупов. Ўзбек бахшичилик санъатининг ривожи ва ёшлар	143